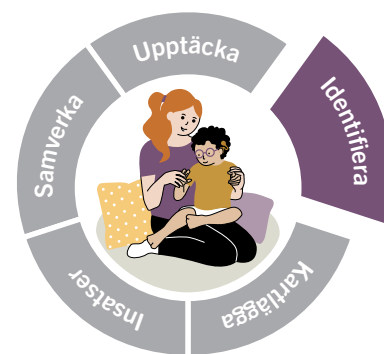

Att bedöma om barnets kombinerade syn- och hörselnedsättning innebär dövblindhet

För att veta om ett barn, 0–18 år, har dövblindhet behöver en bedömning göras utifrån medicinska faktorer och de hinder som uppstår till följd av den kombinerade syn- och hörselnedsättningen i relation till omgivningen. Även en liten nedsättning på det ena sinnet kan få stora konsekvenser. Vidare behöver bedömning göras av hur och i vilken grad barnet kompenserar med andra sinnesintryck, framför allt med känseln, det taktila sinnet.

När det gäller barn behöver utredningen ofta kompletteras med observationer i vardagliga situationer till exempel hur barnet etablerar kontakt och uppmärksamhet, utforskar omgivningen och kommunicerar. Ofta behöver observationer ske i flera olika situationer och miljöer samt över tid för att bedömningen ska bli tillförlitlig.

Denna bilaga är ett komplement till "Rutin för att upptäcka och identifiera dövblindhet hos barn" som är utarbetad i samverkan mellan Nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor och representanter från region Västerbotten, Norrbotten, Västernorrland och Jämtland-Härjedalen. Bilagan kan användas tillsammans med rutinen eller fristående och är ett stöd till dig som professionell för att bedöma om ett barn har dövblindhet. Bilagan innehåller guidande text inom centrala områden som kan innebära svårigheter för barn som har dövblindhet samt tre exemplifierande fallbeskrivningar.

Sammanlagd bedömning

Dövblindhet kan identifieras när medicinsk utredning och observationer har värderats, samt vägts samman, och där resultatet pekar på att nedsättningarna på syn och hörsel är så omfattande att dessa sinnen har svårt att kompensera för varandra.

Den medicinska utredningen och observationerna ger en samlad bild över hur begränsningar i syn och hörsel påverkar barnet i vardagen, samt hur det taktila sinnet kan hjälpa barnet att kompensera. En samverkan mellan professionella samt vårdnadshavare ger en sammanlagd bedömning som ger svar på frågeställningarna:

- På vilket sätt kan barnet använda sin syn? Vilka strategier använder barnet och vilka anpassningar behövs i och av omgivningen?
- På vilket sätt kan barnet använda sin hörsel? Vilka strategier använder barnet och vilka anpassningar behövs i och av omgivningen?
- I vilka situationer kan barnet använda sin syn och hörsel? I vilka situationer blir det svårt för barnet att kompensera nedsättning i det ena sinnet med hjälp av det andra? Hur påverkar det barnet i vardagen?
- Fungerar det bättre för barnet i vardagen när hen använder sitt taktila sinne som komplement i situationer som innefattar kommunikation, ta del av information samt i orientering och förflyttning?

Om barnet har en konstaterad syn- och hörselnedsättning samt bedöms ha svårt att nyttja sin syn- och hörsel kopplat till områdena att kommunicera/samspeka, ta till sig information, att orientera och förflytta sig tryggt och säkert, samt har nytta av att kompensera med sitt taktila sinne kan dövblindhet konstateras.

Syn och hörsel har svårt att kompensera för varandra

Det kan vara svårt att veta vad som menas med att syn och hörsel har svårt att kompensera för varandra, och att det taktila sinnet används i stället. Nedsättning i både syn och hörsel tar mycket energi, barnet måste anstränga sig mycket och blir därför ofta trött i vardagen. Energiförlusten gör att förutsättningarna att använda sin syn respektive hörsel till att kompensera minskar. Barnet påverkas också av situation och miljö. Om barnet är tillsammans med kända personer eller i en känd och anpassad miljö (till exempel, hemma, i förskola eller skola) går det oftast bättre än tvärtom. Förmågan att kunna använda syn och hörsel kommer att växla från en situation till en annan. När energin minskar eller om miljön inte är anpassad är barnet hjälpt av att använda sin känsel i stället.

Nedan finns några exempel samt tre fallbeskrivningar som kan vara till hjälp att förstå vad det kan innebära att syn och hörsel inte kan kompensera för varandra.

Kommunikation och interaktion

Att kunna kommunicera och interagera med andra människor är viktigt för ett barn, inte minst för språkutvecklingen. Dövblindhet skapar ofta hinder för alla former av kommunikation.

- Barnet har en hörselnedsättning och har svårt att uppfatta vem som finns i närheten på grund av sin synnedsättning. Det försvårar kontakten med andra människor.
- Barnet har en hörselnedsättning och har på grund av sin synnedsättning svårt att veta om hen delar uppmärksamhet med någon annan. Det gör det svårt för barnet att veta om de kommunicerar om samma sak.
- Barnet har synnedsättning samt har svårt att uppfatta intonation i talspråk på grund av hörselnedsättningen. Barnet har därför svårt att till exempel skilja på frågor och påståenden och det blir ofta missförstånd.
- Barnet har hörselnedsättning och har på grund av synnedsättning svårt att avläsa personers munrörelser och mimik vilket gör att det är svårt att uppfatta talspråk
- Barnet har hörselnedsättning och har svårt att uppfatta teckenspråk utan anpassningar på grund av synnedsättningen.
- Barnet behöver kompensera med känseln genom att till exempel bli erbjuden taktila tecken som barnet och den vuxne kan alternera med vid behov.
- Barnet kan använda sin syn- och hörselrest under korta stunder för att fokusera på kommunikation och interaktion men det krävs mycket energi. När barnet blir trött behövs mer anpassningar, ofta baserat på känseln.

Information

Att få information om omvärlden är grundläggande för ett barns utveckling. Ett barn med dövblindhet kan varken förlita sig på syn eller hörsel för att uppfatta vad som sker på avstånd, vilket gör att det som sker i omgivningen blir fragmentariskt och osammanhängande.

- Barnet kan inte förlita sig på vare sig syn eller hörsel för att uppfatta vad som sker runtomkring och blir därför inte nyfiken eller motiverad till att utforska. Barnet blir passivt och isolerat utan anpassningar.
- Barnet kan inte använda sin syn för att se vad andra gör eller vad som händer i omgivningen och uppfattar inte heller med sin hörsel vad som sker. Det hämmar barnets möjligheter till lärande på grund av svårigheter att koppla ihop ljud- och synintryck från miljön.
- Barnet har svårt att använda sin syn- och hörselrest samtidigt. I dessa situationer underlättar det för barnet om känseln används också.
- Barnet har på grund av sin hörselnedsättning svårt att använda talsyntes på sin iPad och kan endast använda iPaden självständigt med hjälp av synen om det är få ikoner på skärmen som inte flyttas runt.
- Barnet har hörselnedsättning och har svårt att använda sig av bildtelefoni för kommunikation på distans på grund av sin synnedsättning.
- Barnet kan använda sina syn- och hörselrester i en lugn och anpassad miljö för att få information men i visuellt och auditivt röriga miljöer är det svårare och kräver mycket energi.
- Barnet behöver kompensera med känseln genom att komma i kontakt med föremål med händer och med kroppen.

Orientering och förflyttning

Att orientera sig innebär att hitta i omgivningen. Förflyttning innebär att ta sig fram självständigt på ett tryggt och säkert sätt. Ett barn som har dövblindhet kan varken förlita sig på synen eller hörseln för att hitta eller förflytta sig självständigt i olika situationer.

- Barnet hittar i kända miljöer tack vare erfarenhet men i nya okända miljöer är det svårt att få tillräcklig överblick och information via syn och hörsel.
- Barnet har hörselnedsättning och dessutom svårt att se i mörker vilket gör att det blir svårt att orientera sig självständigt på kvällen.
- Barnet har synnedsättning och saknar dessutom riktningshörsel vilket gör det svårt att orientera sig.
- Barnet har synnedsättning och dessutom svårt att uppfatta ljud på avstånd vilket gör det svårt att orientera sig.
- Barnet behöver kompensera med känseln för att känna sig fram i omgivningen.

Fallbeskrivningar

Bo är 3 år och född för tidigt. Han har myopi, nystagmus, CVI och en bilateral måttlig hörselnedsättning. Bo's föräldrar upplever att han oftast reagerar när de pratar med honom, men han har svårt att uppfatta mimik och avläsa munrörelser vilket gör att kommunikationen blir mer osammanhängande. Han behöver både tal, tecken, bilder och filmklipp för att det ska fungera. Tecknen behöver i vissa situationer ske taktilt och bilderna håller han nära för att kunna se. Bo's föräldrar upplever att han har svårt att integrera både syn- och hörselintryck. Han behöver en lugn ljudmiljö för att kunna fokusera visuellt på uppgifter och tvärtom. Han använder ofta känseln för att hitta saker och känna på föremål eller andra personer. Han kan ta sig fram självständigt inomhus i kända miljöer men behöver stöd i okända miljöer och utomhus.

Robin är 8 år och har flerfunktionsnedsättning (IF och rörelsenedsättning). Hon har en måttlig hörselnedsättning på ena örat och är döv på det andra. Robin bär en benföranckrad hörapparat, BAHA. Robins syn har varit svårbedömd men hon verkar uppfatta saker på nära håll och tycker om saker som reflekterar ljus. Hon har svårt att acceptera både BAHA och glasögon och visar oftast att hon inte vill ha dem på sig. Robins föräldrar upplever att hon reagerar på deras tal när de befinner sig nära henne och när de förstärker information med hjälp av föremål och tecken på kroppen. På golvet kan hon förflytta sig självständigt en bit men behöver ofta stöd för att bli nyfiken på omgivningen. Föräldrarna upplever att Robin har svårt att se på långt håll och att lokalisera ljud. Det påverkar hennes förmåga att ta in information och hon blir ofta passiv på golvet utan stöd. När Robin får möjlighet att använda sin känsel för att känna på saker kan hon sitta länge och fokuserat.

Mika är 16 år och har synnedsättning och hörselnedsättning. Hen har hörapparat på ena örat och CI på sitt andra. Mika använder teckenspråk som sitt första språk men förstår även talspråk. Mika bor på ett elevhem i en stad där hen också går på gymnasiet. Hen klarar sig för de mesta själv men i vissa situationer märker hen av sin syn- respektive hörselnedsättning mera. När det är mörkt ute har Mika svårt att kommunicera med sina kompisar, det är besvärligt att avläsa teckenspråk och i mörkret ser hen inte heller så pass bra att hen kan avläsa kompisarnas munrörelser och då är det svårt även om de använder talspråk. Om de är flera kan det också vara svårt för Mika att hänga med i kommunikationen då turtagningen behöver vara i ett lugnt tempo för att hen ska hinna med och flytta blicken till den som tecknar eller talar. I okända och röriga miljöer behöver Mika ibland hjälp av någon för att kunna förflytta sig. Hen brukar hålla i en av sina kompisars arm.

